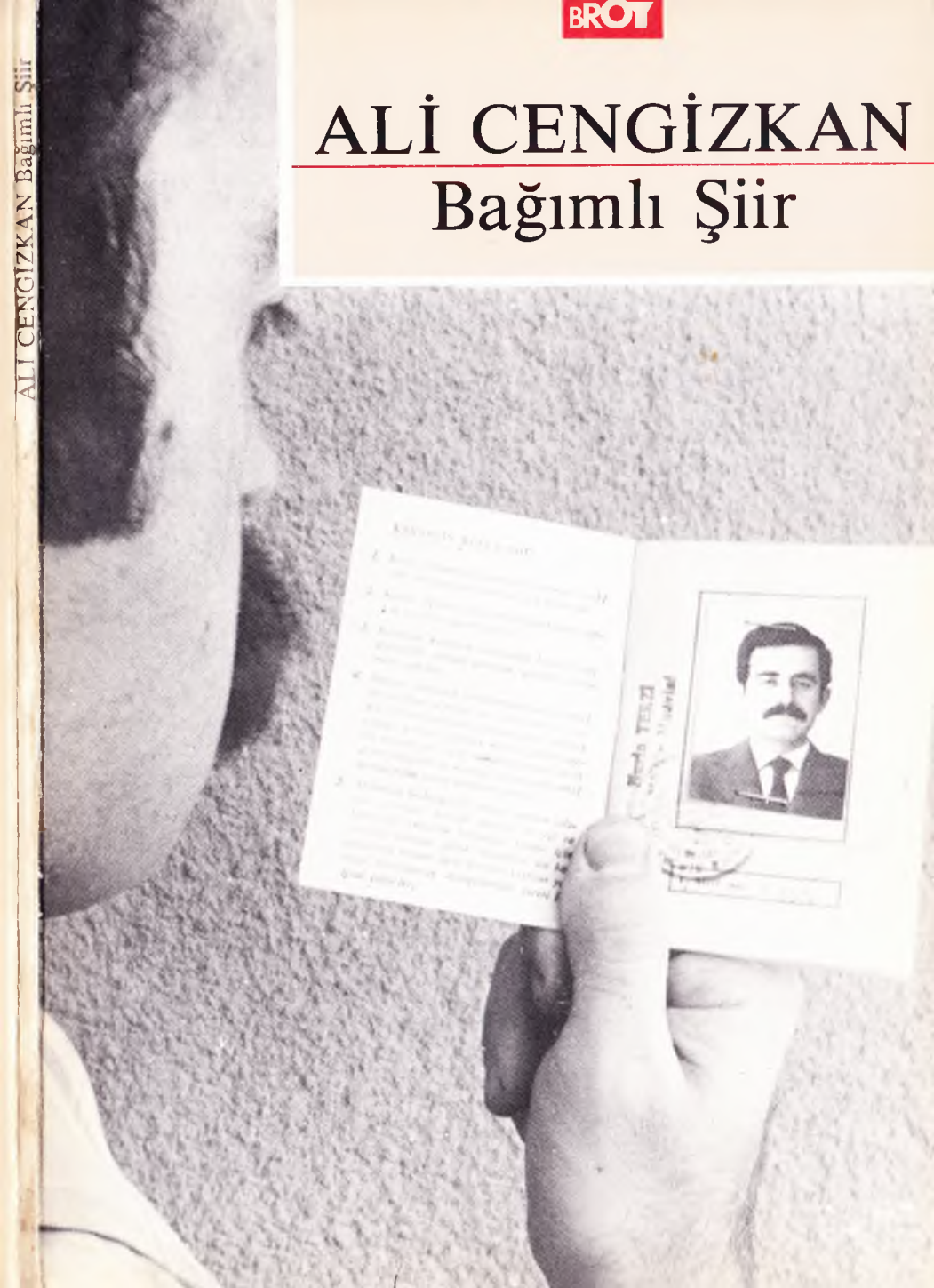
BROT

ALİ CENGİZKAN

Bağımlı Şiir

ALİ CENGİZKAN Bağımlı Şiir

BROY YAYINLARI: 26
eylül 1986

Kapak Düzeni
FERİT ERKMAN

ALİ CENGİZKAN

BAĞIMLI ŞİİR

BROY ŞİİR YAYIN MERKEZİ
BROY YAYINLARI

Ergin Günçe için

Ozanım ben, halka tanıklıktır görevim

Deniz kıyısında bir yer... Gecenin lacivert ağırlığı denizin köpüklerini bastırıyor. Kayalıkta çatlayan suyun sesi, biraz yukarıda, asfalttan yansıyan motor seslerine karışıyor. Araba farlarının kavrayıcı ışıkları ve oynaşan sarı ışık odakları...

Kıyıdan birdenbire yükselen dağlarda tam bir sessizlik var. Gecenin ayazı ve sert rüzgâr kayalıkta tüneyen tüm hayvanları kuytuya itmiş. Ölü doğa, sadece çamlarda rüzgâr... Ama dikkatle baktığınızda, hareket eden bir karaltı, daha doğrusu bir aklık çarpıyor gözünüze. Genç bir adam bu; ceketini gecenin ayazına karşın koluna aldığına bakılırsa, uzun süredir yürüyor olmalı. Hep yukarıya doğru; sakin ve rahat bir yürüyüşü var, sanki evine döner gibi. Ama bazen durup arkasına bakıyor, aşağıdaki asfalta, sarı ışıklara. Sonra tırmanışını sürdürüyor, ceketini rüzgâr yönündeki omzuna alarak, daha hızlı adımlarla, daha çevik.

Yalnız bu gençadam... Ama belki de değil.

Mırıldanıyor... Gece, ayaksesleriyle doluyor:

I

Bütün gün kırlarında dolaştım yurdumun
Oynak tepelerinde, ayartıcı ovalarında.

Bütün gün kırlarında dolaştım senin
Bir avuç toprak arayarak, boş, serin
Oysa ne kadar anlamsız tarihsiz bir toprak
Tarihsiz bir ev, tarihsiz bir insan aramak,
Bazı şairlerden sonra geçti artık
Geçti artık bazı şeyleri anlatamamak.

İşte bir sürü bitki, adını bilmediğim
Kuzukulağı, devedikeni, ısırganlar yanında
Sarı ve kızıl açan, bildiğim, görmediğim
İnce gövde, narin yaprak, al dudak
Yere yayılıcı, sarılıcı, gramafon
Kimbilir hangi derde deva.

Bütün gün kırlarında dolaştım senin
Yaşamak bir yanımda aldı başını gitti
Bir yanımda besleyici ve yabanıl otlar
Biryerlere bağladılar beni, adların bilmesem de
Kenetlenmişler ya ayrıkotları kadar sıkı
Biryerlerde, biliyordum, bulabilirdim.

II

Akşam tütün dumanlarıyla inerdi soframıza
Ve biz, o çocuğu görürdük aramızda:

Nedir bağımsızlık, bağımlı olmak mı
Bir kuşun gülüşüne, bir kızın kanadına?
Hazırlop bir ömür... Ben yokum buna.

Doğrudur, bir süre şöyle söylenebilir:
Bağımlılıklardır bağımsızlığı oluşturan.
Oysa küçük şeylerdir büyükleri yaratan.
Hem kim bilebilir küçük yanlışları
Büyümeden?.. Bir mesleğin seçimi
Elleri kansız bir katil yaratabilir,
Bir yaşamın seçimidir, derim ben.
Bir kızın seçimi
Bir oğulun seçimidir bir bakıma.

Bir süre bunlar söylenebilir, doğrudur
Ama hangi bağlamda?.. Şimdi sen ey şair
Bağımlısın şiire. Ama bağımsızsın da.
Bağımlı şiir, dedin ona, köpeksi gülüşünle
Oysa biliyorsun, senden daha özgür:
Seni astılar mı ölürsün, o yakılsa da kalır.
Seni övseler, şımarırsın, o kendini korur.
Seni sevseler, büyürsün, tek ayrıcalığın burda.
Bağımlıdır şiir de, evet; insana.

Denizi düşün; bir oluşumdur, devinir
Bir bütündür, ama parçalanır dalgalandığında
Yine de kuruduğu görülmemiştir ırmaklar gibi,
Bir trajedidir onu besleyen ırmakların kuruması.
Bir süreçtir, suyun tarihiyle eşanlamlı.
Bir halktır, suyun tarihiyle eşanlamlı.
Bir düşünce, suyun tarihiyle eşanlamlı.
Bir damladır, okyanusun büyüklüğüyle özdeş.
Eh biraz büyümüştür kısacası.

Yani küçük şeylerle gelindi bugüne.
Küçük bankalarla, küçük bonolarla, küçük tahvillerle
Küçük gayrimenkullerle gelindi bugüne.
Küçük adamlar, küçük mülkler büyüdü birdenbire
Ve küçüldü ülke... Bu böyle bilinmeli.
Şimdinin bilenmesi yetmez
Onu geleceğe yetiştirmeli:
Küçük bağımlılıklarla gidilecek bağımsızlığa
Ve haykırıyorum işte: Yaşasın Ülke!

Nedir bağımlılık, işte bir söz
İşte bir urgan sıkıyor boğazımı.

Çocuklara koyun benim adımı.

Gördüğümüz gibi yitirdik isimsiz kahramanımızı
Yarattığımız gibi yitirdik... Şimdilerde
Akşam açlık kokularıyla iner sofralara
Ve sokaklarda onlar dolaşıyor... Hâlâ.

III

Çok uzaklarda kentin sokaklarından
Gecenin de vahşi yanları vardır:

Göğsüme bir kartal konsun, yeğdir
Yeğdir sol yanım boş koymaktan.

Bir yüzük... Herşey değişebilirdi
Bir yüzükle, üç yıl boyunca sakladığım
Belki de bitebilirdi, bitsin, ne çıkar
Çünkü yüzükleri hep araç diye gördüm
Evleri hep araç diye... Ve düşündüm de gerekliliği
Kendiliğindenliği yanıma almadım.

Suçum buydu, evet; bir pürüz çıkabilirdi, çıksın.
Bir dağ ovaya dönüşebilirdi ansızın
Dönüşsün, ne çıkar, diyemedim.
Olmaması gereken bir şeydi kendiliğindenlik.
Oysa yüzüğü kendiliğimden aldım da
Takılmasını sözlerime bıraktım.

Garipti; bağımsızlığı benden duymuştu ilk,
Bağımsızlığını savunurken bile bana bağımlıydı.
Dürüstlük bir erdem miydi, hayır
Olsa olsa bir yüzük, üç yıl sonra bozdurduğum
O ki en zor kendiliğindenlikte saklanır
Yazık ki en büyük bağımlılığım: Aklım.

Kalbim... Kalbim ağır ağır sıkmakta aklımı
İşte bu da belki gövdemin bağımlılığı.

Çok uzaklarda kentin sokaklarından
Gecenin de vahşi yanları vardır:
Göğsümüze bir kartal konabilir.
El donar, ayak şişer, giysi kabuk değiştirir
Korku, sis gibi, otlar üstüne çöker,
Kan, akmaz olur damardan.

IV

Sabah bir başlangıçtır insana.
Birileri minareleriyle uğraşadursun
Birileri ipek çarşaflarda uyansın
Sabah, sisin çiğe dönüşmesidir burda.

Sabah, diyorum, ve bir tek sözcükle
Bağlanıyorum şaire: "Sabah olmayacak mı?"

Sabahlar oluyor tan kızıllığıyla. Bu böyle. Sabah
Kâh bir Angola horozuyla, kâh
Bir çiçeğin uyanışıyla, mayın tarlasında...
Zaten yaşamda ne zaman bir adım atsak...
Sabahlar belki de kan kızıllığıyla...

Gece ve gündüz... Bu bir zorunluluk.
Ama her gündüzün bir gecesi yoktur
Mecazi anlamda. Çünkü düşün
Biz geceleri aydınlatmaya çalışıyoruz
Onlar gündüzleri karartmaya.

Yani zorunlulukları kullanmayı bileceksin:
Doğacaksın... Hadi çocukluğu bir yana bırakalım
Çünkü tehlikeli bir konudur. Bazen
Hiçlik raslantılarla bir çocuğa dönüşür
Ve çocuk, zorunluluklarla bir insana.

Hadi çocukluğu bir yana bıraktık. Ama
Çalışacaksın, doldurduğun yerin bilincinde olarak
Seveceksin, sevdiğini araç etmeden
Yeşerttiğinin önemini bilerek; öleceksin
Herkes yaşamı ne denli sevdiğini öğrenecek.

Yani zorunluluk bağımlılık olmamalı sana,
Zorunluluk bağımlılık değildir insana.

Sabah, diyorum yavaşça doğrulup
Nefes aldığımı hissediyorum.

Sabah, sisin çiğe dönüşmesidir burda.
Sabah, bir başlangıçtır insana.

V

Küçük korudan çıkıp da yeşil çayıra
Usul ince akmakta bir pınar gibiydim.
Yıkanmaya eğildim, gecenin kirinden arınmaya
Suda yüzyüze geldim çocuklarla:

Babamı gördün mü şair amca?

Babam hep en iyileri verirdi bana: Kalemlerin
En kalınını, misketlerin
En telaşlısını, uçurtmaların
En ağır yükselenini, dondurmaların
En donmuşunu, tatlıların
En kadayıfını, sokakların
En az araba geçenini, topların
En yükseğe çıkanını, kuşların
En iyi uçanını... (Babam
öten kuş beslememe karşıydı da.)

Annemi gördün mü şair amca?

Annem hep en iyileri verirdi bana: Bebeklerin
En kardeşini, yakaların
En sertini, arkadaşların
En yakınlığını, yumurtaların
En bıyıklısını, babamın
En zayıflığını, bulutların
En toz pembe olmayanını, kalemlerin
En incesini, defterlerin
En boşunu... (Yaz, derdi.) Sen olsan
Bağlanmaz mıydın ona?

Babam tabancaların
En ateş etmeyenini taşırdı belinde
Güzeltmek isterdi dünyayı,
Bir sabah götürdüler.

Annem yumrukların
En yumuşağını taşırdı cebinde
Güzeltmek isterdi dünyayı,
Bir sabah götürdüler.

Babamızı gördün mü şair amca
Annemizi gördün mü?
Görürsen söyle:
Biz bağlandık onlara.

(Yıllarca önceydi, bir şehir vapurunda
Kızıl saçlı birisi oturmuştu yanıma.
Yumuk elleriyle karton kutuyu açtı:
Bir çocuktu, elinde civciv.
Bir çocuktu, yüzüne bakıldığında ağlayan.
Bir çocuktu, uçurtması kendinden büyük.)

Küçük korudan çıkıp da yeşil çayıra
Usul ince akmakta bir pınar gibi indim.

VI

Tam da öğleüstü geldi hayalin
Aykız. Ağlayan kız.

Ardıçlar arasından seyrime indin,
Aykız. Ağlayan kız,

> Güzel gözlüm, erkeğim... Bırak beni,
> Bırak beni, bırak beni, bırak beni.

Ayrılmak istemiyorum, anla beni.
Ama herkes sorumluluğunu bilmeli insan olarak.
Ben biliyorum, bakkal da bilmeli
Manav da, teraziyi eliyle dengelerken
Memur da, yün örerken sıcak bürosunda
Meydancı da bilmeli haraç keserken
Onlar da bilmeli insan olarak; ki
Emir kuluyum, demek, vicdani bir kaçamak.

Biz emir kuluyuz, diyordu insanlar
Sıradan gülüşler ve hazla, bıyık burarak.
Sorumluluk, ki toplumsallaşmış bir bencillik
Sorumluluk belki de en yüce bağımlılıktır insana,
Anla beni, inan buna: Seni seviyorum...
Seni seviyorum, ve onun için de, bağımlıyım
kusuruma.

Anne olamam... Anne olamam, anlıyor musun?
Karın olamam artık... İşte öyle.

Sevgilim... Bana öyle bakma ve sarıl... Sonra
Bırak beni, bırak beni.

Ardıçlar arasından geldin cerenim
Aykız, ağlayan kız.

Ardıçlar arasından indin bir bozkıra
Aykız, ağlayan kız.

VII

Baktım ki yakında ahşap kulübe
Baktım ki yalnız olmayacak,
Usulca tahta çitin üstünden aştım
Usulca tıklattım ahşap kapıyı

Ve üstlerine basıp da geçtim diye
Sanki sevinçle titreşti otlar.

Nerdeydin oğlum, haa sen değilsin
Bir yıldır, biri sandım, bir yıldır beklediğim
Nerden geliyorsun, kimlerdensin?

Bizden misin oğlum, o da bizdendi
Süt temiziydi, işte şu çömlekteki kadar
Çalışkandı, gece gündüz bilmezdi
İyiydi; her çocuk iyidir zaten. Hem
İnsan bağımlıdır iyi olmaya. Yaşıyorsa...
Onlar neden değiller?
Bir sabah gitti, o sabahtan beri
Halkını çok severdi, suç buysa...

Dikenlerle büyüttük çocuklarımızı. Bir gül...
Bir gülsünler diye. Şimdi
Bahçeyi gördün, nasıl otlar
Bahçe bağımlıdır ona. Bizim gibi...
Onu götürdüler, sağır kaldı toprak
Kör oldu gök, dilsiz kaldık biz.
Bir ardıcım sanki, zeytinim; bir ayağım toprakta
Onu götürdüler, içim öldü sanırsın.

Bir bu kaldı işte, ağartmaya çalışırım
Arkadaşları her hafta gönderirler.
Bir tanedir, kirlenmiştir; yurum, ovalarım
Rengi açılır ama, altı koyudur sanırım.
Bir tanedir, bir tanecik, ama içi boştur
Benim gibi içi boş, ben buna dayanırım
Ağlanırım, dövünürüm, belki bir oyundur?
İçim öldü sanırsın, nerdesin oğlum?

Dikenlerle büyüttük sizi. Bir gül...
Bir güldü gelinim. İki kere açtı canım
Onu gördük, iki kere döllendi. Bizim aramız
Taş değildir, kalbimiz
Boş değildir, oğlum. Çünkü
Gün gördük, bağlandık çocuklara, insanlara
İçim öldü sanırsın, ölsün. Ama
Biz bağımlıyız iyi olmaya.

Sanki sevinçle parlıyordu tulumlar
Ceplerinde misketler, horoz şekerleri
Temizlenmiş, öbek öbek bekliyorlar
Sanki sevinçle, bir mavilik...

Ve orda köşede, o mavilikte
Döşemeden fışkıran otlar arasında
Ak saçlı, ak sakallı bir babam
Sanki sevinçle hasır örmekte.

Bir diyeceğim yoktur.

"Onlar bir dalda iki garip güldüler.
Onlar ölesiye sevdiler, gömüldüler."

Sen böyle dedin.
Bu çok söylendi.

Başka şeyler de söylenebilirdi ama bu söylendi.
Hem niye 'garip', niye 'bir dal', tek bir kök?
Hem benim binlerce çocuğum var sayılır,
Tek dala bağlanmak olmaz... Gerisi doğrudur.

"Onlar bir dalda iki garip güldüler.
Onlar ölesiye sevdiler, gömüldüler."

Başka şeyler de söylenebilirdi ama bu söylendi.
Başka şeyler de söylenmeli.

Başka diyeceğim yoktur.

Sanki sevinçle kalkıştı otlar
Ben yürürken hepsi bayır aşağı.

Sanki sevinçle tutuştu otlar,
Ben yürürken hepsi bayır aşağı.

VIII

Geriye döndüm ayakizlerime basarak
Ayağımı kaldırınca otlar da kalkıyordu.
Bayırı geçtim, dereyi, koyakları
Bir taş takıldı ayağıma, yoksa ben mi ona
Sanki sevinçle, "Gel," diyordu
"Gel, ve otur yanıma."

Bütün gün kırlarında dolaşmıştım
Oturdum sabahtan kalan külün başına,
İnce bir dalla karıştırdım
Kararmış taşlar, toprak, tozlar başıma
Ortada hâlâ bir köz duruyordu
Yanlarda otlar, büyümenin aşkıyla...

Bir karaltı gibiydi başlangıçta
Orda bir taşın üstüne çökmüştü.

IX

Orda bir taşın üstüne çökmüştü.
Gövdesinde yüzünden başka birşey yoktu.
Alnı kırışmış, yanakları çökmüş, saçları ak
Daha önce hiç görmemiş gibiydim.
Beni gördü, ağır ağır doğruldu
Yüzünde gözlerinden başka birşey yoktu:

Hoşgeldin! Bunca çetin yol... Biliyordum
Biliyordum mutlak birileri çıkacak.

Otur şöyle. Anlat bana desem, gördüklerini
Yol üstünde... Elini gözlerine siper edip
Dönüp yazdıklarına bakacaksın.
Şair, niye yazdın bütün bunları? Niye yazmaktasın?
Evet, kopartıp attın göbek bağını
Ve yeni bağlar buldun kendine. Kimbilir
Bulduğun yeni bağlar da eskimiştir?.. Tart onları.
Çünkü sen özgürlüğü değil
Bağımlılıkla bağımsızlığın bağını aramaktasın.

Biliyorum, hiç futbol maçına gitmedin
Bilmezsin orda ezilip ölmenin tadını,
Ne de bir kârhanede sekiz saat 'çalışmanın' anlamını
Ne de bir eylem sonrasında...
Küçük şeyleri anımsa! Bir kasaba pazarını
Ve bir eylem sonrası karmaşasını.
Çünkü yaşam küçük şeylerini sunacak sana
Ve sen onlardan büyük şeyler çıkaracaksın.
Çünkü görülecek şeyler var daha.
Ve sen onlardan büyük şeyler çıkaracaksın.
Çünkü görülecek şeyler var daha.

Siper ettiğin eli çek ve gizleme
Hiç kimseden hiçbir zaman, gülmeni ve ağlamanı.

Ben mi? Anasız babası ilk çocuk değildim
Ama ilktim sınıfta en iyi öğrenci sorulsa.
İlk ben giderdim okula sabahları. Arkadaşlar
Sonra... Ne yitiririz bir otun adını koymasak?
Biz ataktık belki. Fabrikada çalışırdık yazları.
Biz, dedim, dikkat ettiysen. Ben
Biz demeyi öğrendim işçilerle konuşa konuşa
İlktim belki de 'biz' diyen
Bir sabah kapıyı açtım, ilmeği uzattılar boynuma.

Bir sabah binlerce kapıyı açmış olacağız
Binlercesini daha açacağımızı bilerek
Bir sabah bir kapıyı daha açacağız:
Yanlarında oda olan bir koridora gireceğiz
Yanlarında oda olan bir sokağa,
Yanlarında oda olan bir kente gireceğiz:
Orada tek bir ev olacak, evler yerine
Ve orada, milyonlarca yürek.

Orda bir taşın üstüne çökmüştü.
Şimdi gidip bakılsa bir çiçek bulunabilir.

X

Yalnız mıydım, yoksa yanımdakilerle
Her zamankinden çok daha kalabalık
Bütün gün dağlara tırmandım ve indim
Tırmanırken toprak ve dünya daha yakın
İnerken gök ve 'tanrı' (heyy tanrı) ne kadar uzaktı
Bütün gün, bütün yaşam, dik durdum.

Bütün gün kırlarında dolaştım senin
Yaşamak bir yanımda aldı başını gitti
Bir yanımda besleyici ve yabanıl otlar
Biryerlere bağladılar beni, adların bilmesem de
Kenetlenmişler ya ayrıkotları kadar sıkı
Biryerlerde, biliyordum, buldum.

Ne yitiririz bir otun adını bilmesek
Kapatılmış olsa diyelim, künyesi, levhası
Bir sabah sis içinden kokusunu duysak
Diyelim ki kırmızı bir akşam sefası
Bir gece karanlığı yırtacağını bilsek
Ne yitiririz işte, o otun adını koymasak.

Bütün gün kırlarında dolaştım senin
Yurdum; acılı koyakların, aşşağılık derelerin, vadilerin
Toprağını kaplamış baştanbaşa yabanıllar
Çünkü neyle beslendi onlar, ben bilirim.

Sarı ışık odaklarını o an ayırdetti. Ama çok geç... Takırtılar da tam o anda başladı. Önce ahşap kulübenin camları şangırdadı, sonra yüksek otlar biçildi, sonra diz hizasından... Geldiklerinde ateş yeni sönmüştü, ama kararmış taşlar arasında, sanki yazmasını sürdüren bir köz vardı, bir kırmızılık: Genç adamın kanı...

Geceydi.

Karşıki dağlarda yankılanan kurşun sesi nıidir? Kurşun sesi olmasa da kim engelleyebilir?

Ne yitiririz bir otun adını bilmesek
Kapatılmış olsa diyelim, künyesi, levhası
Bir sabah sis içinden kokusunu duysak
Diyelim ki kırmızı bir akşam sefası
Bir gece karanlığı yırtacağını bilsek
Ne yitiririz işte, o otun adını koymasak.

Bütün gün kırlarında dolaştık onun
Yurdumuz; acılı koyakları, aşşağılık dereleri, vadileri
Toprağını kaplamış baştan başa yabanıllar
Çünkü neyle beslendi onlar, biz biliriz.

Yaşama bağlanmak korkutmaz bizi,
çünkü uğruna ölünmeyi de içerir.

Ankara,
28 Eylül-28 Ekim 1980

ALİ CENGİZKAN
Bağımlı Şiir

Ali Cengizkan, güzelduyusal boyutu kucaklamasının yanında, şiirin yaşamda yeri, karşılığı olmasını isteyen bir ozan. Bu nokta onu, kendi şiiri içinde bir tür öyküselliğe götürüyor. Akıp giden ya da ilerde insanların ulaşacağı yaşamdaki bir an, bir çizgi, bir durum onu fazlasıyla ilgilendiriyor. Bunlarla kurulan şiir de, ister istemez, bir tür tanıklık, belgelik, öyküsellik kazanıyor. Bu durumsa, şiir adına bir kazanım.
Cengizkan'ın şiirinin önemli iki özelliği de, yer yer yoğun bir siyasallığı içermesiyle, ince alaya yaslanması. Birincisi için, öyküsellik konusunda söylenen durumun bir uzantısı diyebiliriz. İnce alaysa, açık ya da gizli, onun şiirinin rengini, belirgin tonunu oluşturuyor.

Ramis Dara

Ali Cengizkan'ın **Bağımlı Şiir**'inde 12 Eylül sonrası insanımızın dramı, destansı bir öykülemeyle veriliyor. Kitap, baştan sona tek bir şiirden oluşuyor.

500 TL
(KDV dahil)